

Տեսանք որ Զոյէ քիչ ատեն կե-
ցաւ ի Բրինքիբոյ, և որոյ
հոգեկաւոր անունը լռութեամբ
չէ հնար անցնիլ այնչափ եղե-
րական կամ անիրաւ բանտար-
գելութեանց շարքին մէջ. այս թաղա-
դիր մեծ մեղաւորն՝ հեռուէն միայն
կը մտնայ իմ պատմութեանս մէջ.
վասնզի ամենեւին մանրամասութիւնք
չկան իր վրայեղք, այն քանի մը ա-
միսներուն մէջ զորս կղզեաց վանքին
մէջ անցուց: Այս տարօրինակ թա-
ղաւորութեան ամեն պլանդակու-
թիւնքն, որ ընթերցողաց ալ անծա-
նօթ է, զիս շատ հեռուն տարին: Հա-
մառաօրեա ըմբռնեմ այս երկայն կե-
նաց նկարագրութիւնը, ուրիշ անգամի
թողլով անլուր ժամանակին պատմու-
թիւնը, յորում պառուած Զոյէն՝ շատ
ազարտեց իր ճերմակ մազերը, և ա-
նուանի Սլերէն համհարճին հետ՝ կայ-
սերական ակթողոյն և Աոստանդին Սո-
նոմախօսին սիրոյն բաժանակից եղաւ:
Զպիտի պատմեմ հոս այն տեսարա-
նը, որ մինչև Բիւզանդացիներն այլ
դարմացուց, որոնք ամեն գայթակղու-
թեանց վարժած էին, յորում երկու
կանայք, այսպէս անհաւասար տարիքի
մէջ, յանձն առին այդպիսի անհաւա-
տալի կենակցութիւն մը: Այս երեք
հոգւով կայսրական ընտանիքը, որ
այլանդակ բան մը կրնար սեպուիլ,
թէ որ ազետալի ալ եղած չըլլար զըլ-
խաւոր դերասանից վիճակէն և վայ-
րենի կրքէն: Հաւասար պատիւ կու
տային այս երկու կանանց՝ օրինաւոր

պառաւ կնոջ և գեղեցիկ և երիտա-
սարգ հոմանոյն. բայց շատ անգամ
ժողովուրդը զՍլերէն կը նախատէին:
Կայսեր կ'ընկերակցէին, երբ ժողովը-
դեան կ'երևնար, մէկը ալ կողմը,
միւսը ձախը, իրենց սենեակները բաժ-
նուած էին Սոնոմախօսին սենեակովն:
Ռամիկը կ'ըսէր թէ ծածուկ համախո-
հութեամբ՝ այս երկու կանայք անանկ
որոշած էին՝ որ կայսրը հաւասարապէս
և իբր անհաստարար վայելեն: Խւրա-
քանչիւրը այն ժամանակ կայսեր քով
կը մտնէր, երբ իմանար որ իւր հա-
կառակորդը հոն չէր:

Այդ զարմանալի միութիւնը խզե-
ցաւ Սլերենի մահուամբը: Զոյէ եր-
կու տարի ալ ապրեցաւ: Մեռաւ
1050ին, Եօթնասունութէկ տարուան:
Մինչև իւր վերջին վայրկեանն, հա-
ճոյից մէջ ապրեցաւ, ամենեւին ուշ
չգնեալով այն ամէն ձախորդութեանց
որ տխուր յիշատակ մը ձգեցին իր
վերջին ամուսնոյն կայսրութեան վրայ:
Առանց այլայլելու ականատես եղաւ
արևելեան եկեղեցւոյն վերջնական կա-
տարեալ հերձուածոյն, անդադար և
գրեթէ միշտ անյալող պատերազմաց
Մերպաց, Հայոց ⁽¹⁾ և Թրքաց հետ,
վրատիմիրի Ռուսաց ահաւոր յար-
ձակմանց, Բելենեկաց անդադար աս-
պատակութեանց, Լեւոն Թուռնիկի ա-
րիւնահեղ ապստամբութեանց: Մինչև
վերջը յաջողեցաւ սէր ազդելու իւր

1 Բագրատունեաց Փադիկ վերջին Թագաւո-
րէն հետ:

վերջին և խիստած երկանը: Ասիկայ, որ կաթիլ մ'ալ արցունք չէր թափած Ռուսներէն և Բելոսկներէն ջարդուած հազարաւոր լեզէոններուն վրայ, դառնապէս լացաւ այդ կնոջ մահուն, որ գրեթէ քսանուերկու տարիէ 'ի վեր անպատիւ ըրած էր ամուսն: Կ'ըսեն թէ համարձակեր էր մինչև սրբոց կարգն դասել, և զինքն պարսաւողներն կը հաստատեն կէս մը ծաղրելով, որ ծեր խելագարն մէկ մէկ հրաշք կը սեպէր կայսրուհւոյն գերեզմանին չորս կողմն բուսած սունկերն: Բայց ջանաց ինքզինք մխիթարել իր հոմանին ընելով. կովկասցի նորահաս իշխանուհի մը, Ալանաց թագաւորին աղջիկն՝ որ պատանդի պէս էր պալատան մէջ՝ Աւգոստէ անուանել տուաւ զանիկայ, բայց չհամարձակեցաւ հետը ամուսնանալ, վախնալով իր թէոդորա քենիէն, որ իրեն հետ ամուսնակից մնացած էր: Հիւանդութիւններէ ընկճեալ, մեռաւ 1055ին Յունուարի 11ին. Զոյէէն հինգ տարի վերջը, և թաղուեցաւ Մանկանեսի Սուրբ Գէորգ վանքը, որ հիմակուան Վալիտէ-Սուլթան (Նոր) կամուրջին մօտ էր:

Բիւզանդիոնի ամուսնի վրայ գըտնուեցաւ այն ատեն գրեթէ ութմասնեայ պառաւ մը, միակ միացորդ գընելու այն թագն, զոր շատ տարի առաջ չէր ուզած ընդունիլ: Աշխարհք զարմացաւ այդ տեսարանին վրայ, բայց կոստանդնուպոլիս և կայսրութիւնը իւր հանգստութիւնը գտաւ, և շատ լացաւ թէոդորայի մահուան, որուն կայսրութիւնը շատ կարճ տեւեց, բայց յաջող և գրեթէ փառաւորեալ եղաւ: «Այդ կինը, կ'ըսէ Լըբոյ, որ իւր երկայն կենաց ժամանակ անյուր յեղափոխութեանց հանդիպեցաւ, նախ կայսրութեան որդեալ, յետոյ պալատէն վճնատուած, միակերպ իր քրոջը նախանձուն զոհ. և անոր անձնակամութեանցը խաղալիք, պը-

տրեալ, կրօնաւորեալ, կայսրուհի, դարձեալ երեք ամսէն մէկդի ձգուած, այդ կինը եօթանասունը վեց տարուան ամուսնու շատաւ, շատ մանկամարդերէ աւելի արի և լուսամիտ, սիրելի եղաւ իւր ժողովրդեան, և շատ ճարտարութեամբ և արիութեամբ կառավարեց չորս ներքինեաց ձեռքով, զորս իրեն պաշտօնեայ ընտրեր էր »:

Իր մահուն, 'ի 1056 Օգոստոս 22, եօթանասունը ութ տարուան, ամենքը սգացին այն խաղաղութեան և յաջողութեան քանի մը ամիսներուն վրայ:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ

Անա Դալասսենէ, « Կոմնենեանց մայր », ինչպէս այս անուամբ կը յիշուի իշխանուհիս պատմութեան մէջ, այրական կարող մտք կին մ'էր, և որ իւր տանը մեծնալուն գլխաւոր գործողն էր. վերջինն է Բիւզանդական քաղաքականութեան հռչակաւոր դոհերուն, որոնք աւելի կամ պակաս ժամանակ և միտ ընէի, բնակեցան Բրինքիբոյի վանքերուն մէջ: Այս ընտիր կնոջ վրայ կարճ պիտի խօսիմ, թէպէտ շատերէն աւելի արժանի է առանձին յիշատակութեան այս տեսակ գրութեանց մէջ:

Անա Դալասսենէ Յովհաննէս Կոմնենոս կիւրապաղատին այրին էր, որ իր եղբորը իսահակ Ա. հրաժարեցէն վերջը, Նոյեմբեր 1059, մերժեր էր անոր յաջորդել: Արդէն իսկ այն ժամանակէն, փառասէր կիւրապաղա-

1 Նախընթաց գլխոյն մէջ յիշուած թէոդորա իրէն յաջորդ ընտրած էր զՄիքայէլ Զ. Ստրատիոնիէն (պատարազմուէր) ծեր զօրավարն, որ աճգոհ ընելով միւս զօրավարներն, տարիէ մը վերջ՝ ամուսնի վար առնուեցաւ, և երկու տարիէն անժամութեամբ մեռաւ: Ասոր տեղն ընտրուած էր Իսահակ Ա. Կոմնենոս: Այս ալ երկու տարիէն հրաժարեցաւ, և վաղ մը քաշուելով հոն մեռաւ 1064.

տուհին, որ գտնուողը պատրիկուհւոյ աստիճան ունէր, տեսնալով որ իր տագըր մանչ գաւակ չունէր, և չկրնալով համոզուիլ իր որդւոյ վրայ եւրազած փառաւոր ապագայէն հրաժարելու, իսահակայ հետ ինքն ալ աշակեր էր իր ամուսնոյն Յովհաննէս կոմնենտի՝ որ երկդուռութիւնը մէկդի դնէ, և կայսրութիւնն յանձն առնու։ Բայց բռնադատեցաւ տեսնելու որբազան աթոռոյն վրայ կոստանդին Դուկաս, զոր իսահակ Ա. բնորբեր էր իրեն յաջորդ, որով մշտնջենապէս իւր որդիքը կայսրութենէ հեռացուած կ'երենային։

Աննա հինգ մանչ գաւակ ունէր։ Մանուէլ, իսահակ, Ալեքսիս, Արքիմա, Յոս և Նիկիեփոր։ Եւթը, ասոնց հայրը Յովհաննէս կոմնենտ մեռնելով, նաեւ կոստանդին Դուկաս, որ երեք մանչ գաւակ թողուց Միքայէլ Դուկաս, Անդրոնիկէ և կոստանդին։ ասոնց մայրը Եւդոքսիա կայսրութիւնը կառավարեց երեք որդւոյն անուամբ, և վերջը ամուսնացաւ Ռոմանոս Դիոգենէսի հետ, ասոր և Յովհաննէս Դուկաս կոստանդին Դուկասի եղբոր մէջ եղած խռովութեանց ատեն, զոր Դ. գլխոյն մէջ պատմեցինք, Աննա սկսաւ դարձեալ յոյս առնու, և իրեն սիրտ տալովն և օգնութեամբը՝ ժամանակի ամէն պատերազմներուն մէջ դործօն և փայլուն մաս մը ունեցան իւր տղաքը։ Անդրանիկն Մանուէլ, որ քաղցրաբարոյ և կտրիճ իշխանազուն մ'էր, Ռոմանոս Դիոգենեսէն կիւրապաղատ անուանեցաւ և գլխաւար կապաղովկիոյ բանակին։ Սկզբան յաջողութիւններ ունեցաւ։ Բայց արքունեաց նախանձոտութեան զոհ ըլլալով, իր զօրաց թիւն պակսեցաւ։ և յաղթուելով՝ պարսիկ հրամանատարի մը ձեռքն գերի ինկաւ, և վարպետ քաղաքականութեամբ յաջողեցաւ իր յաղթականին խելքը դարձնել, որ կրնար Պարսից թագաւորութիւնը

Յունաց օգնութեամբ ձեռք ձգել, և ազատուելով՝ առաւ նոյն պարսիկն կոստանդնուպոլիս բերաւ և կայսեր դիմացն հանեց։ Նա այլ զանիկայ իր ծառայութեան մէջ դրաւ։

Քիչ ժամանակէն Մանուէլ նոր հրամանատարութիւն մ'ալ առաւ ընկերանալով Ռոմանոս Դիոգենէսի իր վերջին արշաւանաց ատեն, որ այնպիսի եղբարկան վախճան մը ունեցաւ թշուառ խնամակալն։ Բայց Մանուէլ հազիւ Բիւթանիա հասած էր՝ ծանր հիւանդացաւ։ Մայրը, վազեց կոստանդնուպոլսէն, և միայն վերջին շունչն առնելուն հասաւ, այն կտրիճ ռազմագիտին որ իւր տանը յոյն էր։ Աննա իր վշտացը յաղթելով, չուզեց թողլ տալ որ կոմնենտանց անուան զինուորաց մէջ մուսացութեան մէջ ինկնայ։ իր երբորդ տղան, Ալեքսիս, այն ժամանակ քսանուերկու տարուան էր, շուտ մը բանակը ղրկեց։

Ռոմանոս Դիոգենէսի և Յովհաննէս Դուկասի ձեռքով արքունեաց մէջի ծագած կողմնակցութեանց կռուին մէջ, որ Ռոմանոսի զարհուրելի տանջանքը լրմնացաւ, կոմնենտանք մէկգի քաշուեցան առանց կողմնակցութեանց մասնակցելու։ Բայց անով այլ հանգիստ չկրցան մնալ, վասն զի կոմնենտան տղոց երիտասարդութիւնն ալ Յովհաննէս նախանձոտութենէն չազատեցաւ։ Անոնց մօրմէն կը վախնար, իր բարձր դրից ազդեցութեանը և դիմացիուն անվախութեան համար։ Ամբաստանող մը սուտ նամակ մը շինեց Աննային առ Ռոմանոս Դիոգենէս։ Կայսրութեան բարձրագոյն առեանը կանչուեցաւ, Աննա կոմնենտոս Դիւնասէն զարմացուց դատաւորները իր պաղարիւնութեամբն, Եւ երբ որմարդի կերպով կը հարցաքննէին իր այրութեան վերարկուին տակէն խռշոր խաչ մը հանեց, զոր միշտ վրան

կը կրէր, և վսեմ կերպով մը շար-
 փելով, շփոթեալ դատարանին դիմաց.
 « Դուք իմ դատաւորներս էք, ըսաւ,
 ահաւասիկ ձերինը, որ ձեր ամենէն
 աւելի խորախորհուրդն է: Տեսէք այն-
 պիսի վճիռ մը տալու իմ վրաս, որ
 օր մը կարենաք պարզերես հաշիւ տալ
 ամենայն արդարութեան բաշխող տի-
 րոջ դիմաց »: Այս ատենական դար-
 ձուածքն, որ մեր օրերուն կրնայ ազ-
 դեցութիւն մ'ալ չընել, խորին այլա-
 լութիւն մը պատճառեց: Դատաւոր-
 ներէն ոմանք, աւելի անվախ գտնը-
 լելով, և կամ խղճերնուն ազդեցու-
 թեանէն՝ զամբաստանեալն չուզեցին
 դատարապարտել, և սիրտ ըրին ձգել
 ելնելու: Միւսներն, արդէն Յովհաննու
 ծախուած, բայց վախճարով այլ անմեղ
 մը գլխապարտութեան դատապար-
 տել, վատութեամբ մը մէջէն ելան:
 Աննա իրմէ առաջ շատերուն պէս,
 Բրինժրոյի մեծ վանքն աքսորուեցաւ,
 ուր մագերէ կտրեցին և հարկադրուե-
 ցաւ կուսանաց քօղը դնելու: Տղաքն
 ալ ինքզինքնին ազատելու համար՝
 կրօնաւոր եղան: Այս առաջին անհետ
 ըլլալն, կարճ ժամանակ տեւեց, և բուն
 ակոյեան Աննա Դելասսէն՝ երկայն
 ժամանակ չկոխեց իր անհամբեր քա-
 լուածքովն այն վանական սրահներն,
 ուր նոր խորհուրդներ հասունցուց
 իր մտացը մէջ: Յովհաննէս ներքին-
 ւոյն խորհրդովն, որ Պամիլիկոյ Սիտ
 (Էպիս Ատալիա) քաղաքին մետրապո-
 լիտն էր, Գանձապետ պալատան, և
 տէրութեան առաջին պաշտօնեայն,
 անհոգ Միքայէլ է. որ իր խորդ հօրը
 մահուամբ և մօրը Եւդոքսիայի բռնի
 քաշուելովն, կայսրութեան միակ տէր
 մնացած էր: Բարձունքը կանչեց կու-
 մնենեանց այդ զօրաւոր ընտանիքն,
 և իսահակ ողջ մնացողներուն երի-
 ցագունին հետ կարգեց զԵփրէն իւր
 կնոջ Ալան Մարիամ կայսրուհւոյն
 մօրքորով աղջիկը: Այս ատենէն կը
 սկսի կոմսենեանց տան բազմը, որ

երթալով մեծցաւ: Միակերպ իրենց
 մօրը դրդմամբը կիւրապաղատին տը-
 զաքը առիթ մը չէին փախցընէր տէ-
 րութեան ամէն գործոց մէջ մտնելու,
 և մանաւանդ ինքզինքնին ժողովրդեան
 սիրելի ընելու:

Երբ 1078 Ալբ-Արսլան փոքր Ասիոյ
 տիրելու կ'սպառնար, իսահակ կոմսե-
 նոս ռազմապետ անուանեցաւ Արեւե-
 լեան կողմի ամբողջ բանակացը: Ի-
 ռեն հետ գացին իր եղբայրը Ալեք-
 սիս և Ռուսսել հոյակաւոր Նորման-
 դացի զօրավարն իր հայրենակիցնե-
 ըն չորս հարիւր հոգի ալ հետը,
 որոնք չափազանց բազդախնդիրներ
 էին, Ժ. դարուն ճամբարիտ լանս-
 քէներնէն: Հրամանատարութեան
 մը վրայ տարածայնութեան պատա-
 ճառաւ, Ռուսսել քիչ ժամանակէն
 կայսերական բանակն թողուց և Սե-
 բաստիա քաղուեցաւ իրենց ողովն: Ի-
 սահակ երբ կը պատրաստուէր Ալեք-
 սիս եղբայրը անոր վրայ զրկել, ի-
 մաց տուին իրեն որ Ալբ-Արսլանի
 բանակն կը մօտենար: Հարկադրուե-
 ցաւ իր սակաւաթիւ և վճատած զօ-
 քովն այդ յարձակման դէմ դնել:
 Երկու եղբարք, որոնց զօրքն չուտ մը
 ցրուեցան, իրենց ընդոժիններուն
 հետ գիւցաղնաբար ինքզինքնին պաշո-
 պանեցին: Բայց իսահակայ ձին սպան-
 նուեցաւ և ինքն ալ հարկադրեցաւ
 անձնատուր ըլլալ: Իսկ Ալեքսիս հինգ
 ընկերներովն անյուր արկածներէ
 անցնելով, կրցաւ փախչիլ, կատա-
 ղի առիւծի պէս թշնամեաց բանա-
 կին մէջէն ճամբայ բանալով, ինչպէս
 կը պատմեն ժամանակագիրք: Բա-
 նակատեղն հասնելով՝ յանգուտս ջա-
 նաց պահեստի զօրաց սիրտ տալ, ա-
 նոնք սարսափած՝ գիշերանց փախան:
 Ինքն ալ բռնադատուեցաւ իր տարօ-
 րինակ փախուսան դարձեալ սկսիլ:

1 ԺԵ, ԺԶ դարուն գերմանացի հետեակ զի-
 նուորներ, որք աւաղակաբար ժողովէն էին:

Նեղը մտած՝ Դիգիմայ՝ լերանց մութ մացառներէն անցնելով՝ անծանօթ գեղ մը հասաւ, անօթի ծարաւ և արիւնաթաթախ, չոն երեք օր հանգչելէն վերջը, Մեկիւրիա հասաւ, և հոն միայն իմացաւ իր երէց եղբոր գլխուն եկածը, իսկոյն վազեց Կոստանդնուպոլիս, շուտ մը պէտք եղած ստակն ժողովեց իր եղբորը փրկանաց համար, և դարձաւ Մեկիւրիա, ուր մեծ խնդութեամբ գտաւ իր իսահակ եղբայրը, զոր արդէն կապաղովկիացի տաշնուականք փրկանաւորներ էին իրենց կոմիսնենանց հետ ունեցած բարեկամութեան համար:

Երկու եղբայր միասին ճամբայ ելան Կոստանդնուպոլիս դառնալու, հետեւին ատած վաթսուն Ալան և վրացի ձիաւորներ: Երկուսն մը, Նիկովիգիոյ մօտ, ճամբէ դուրս ամբարանոց մը իջնր էին, յանկարծ ետնէն և կող երկու հարկու Սարակինոսներու ջոկատէ մը պաշարուեցան: Պզտիկ բանակն առաջ չիփթեցաւ, բայց շուտ մը կոմիսնենանց ձայնովն զօրացած, որոշեցին բռնի անցը մը բանալ: Քանի մը զինուոր տանիքին վրայէն Սարակինոսները վրանին նետ նետելով զրազեցնելու ատեն, գլխաւոր մասն իսահակայ և Ալեքսիսի առաջնորդութեամբ, ամբարանոցին բուրդ դռները բացին, ալէն ձախէն զարնելով՝ ձիերնին դէպ ի Նիկովիգիոյ ճամբան ուղղեցին: Կատաղի յարձակմունք մը սկսաւ, որ բոլոր գիշերը և յաջորդ օրուան մէկ մասն տևեց. երբեմն երբեմն այնչափ իրարու կը մօտենային, որ սուրբու հարուածներով կը կուռլտէին: Մինչև Բիւզանդացիք Նիկովիգիոյ ետեի լերանց մէջ մօտան և ազատեցան: Աքանչացող ժամանակագիրը կը հաստատեն, որ երկու եղբայր իրենց պզտիկ բանակէն ալ ոչ զոր կորսնցուցին: Ասիոյ մէջէն

այնպիսի յանդուգն ձիարշաւով անցնելուն համբաւն երենցմէ առաջ հասնր էր. անոր համար յաղթական մուտք մը ըրին ի Բիւզանդիոն: Օր օրուան վրայ ժողովրդեան համարումը աւելցած էր վրանին, և բազմութեան պաշտելին եղած՝ կարգէ դուրս ծափահարութեամբ ընդունուեցան, և ծանր ծանր քայլաձգով անցան ընդարձակ քաղաքին մէջէն, և շիտակ իրենց մայրը բարեկու դացին: Այն գեղեցիկ օրն, Մինա Դիլասսեն դարձեալ զգացած ըլլալու է, այն յաղթական ակնկալութիւններն, զոր երկայնատեն սրտին մէջ պահած էր:

Երկու եղբայր առաջ մասնակցութիւն չունեցան Ռուսսելի անուանի ապստամբութեան զսպուելուն, որ Բիւզանդիոյ ծառայութեան մէջ մտնող վարձկան փրանկներուն արտակարգ դիւցազնութեանց ամենէն սըրտաճմիկ զրուագն կը կազմէր: Ժամանակ մ'ալ կոմիսնենանց միշտ աճեցող բաղդն կանկ առաւ, Յովհաննու Դուկասի արտրէն դառնալովն. բայց առաջ պատմեցինք՝, թէ ինչպէս այն մարզն, որ մինչև այն ժամանակ շատ վարպետ գտնուեր էր, Ռուսսել բռնելու երթալով յաղթուեցաւ, և ինքն բռնուեցաւ, և անմոռութեամբ հաւանեցաւ կայսր հրատարակուելու այն յանդուգն կողմնակցէն, և վերջապէս ասոր հետ մէկտեղ թուրք իշխանի մը ձեռք ինկաւ, մինչ երկուքը միատեղ մայրաքաղաքին վրայ պիտի յարձակէին:

Եւհաննէս Դուկաս իր յաղթականէն Բիւզանդիոյ արքունեաց կողմնակցութեան յանձնուեցաւ, և բռնադատուեցաւ երթալ « իմաստասիրել կրօնաւորաց հետ », ինչպէս կ'ըսեն ժամանակագիրը: Իսկ իր յանպատրաստից գտած պաշտպանն Ռուսսել՝ յաջողեցաւ իւր փրկանքը վճա-

րել, և սկսաւ կայսերական բանակներն կոտորել: Արքունիքը տակնուվրայ եղած՝ չէր գիտեր որը զօրավար ընտրել. և որովհետեւ բոլոր բանակն մէկ ձայնով Ալեքսիս կոմսենոսն կ'ուզէր, հարկադրեցաւ, ընդդէմ հաճութեան Պալատան, ընդհանուր զօրապետ առնուանել զնա: Սարսափեցուցիչ Նորմանդացին իր վարպետն գտաւ: Ալեքսիս, կտրիճ և միանգամայն խորամանկ, որ իր ցեղին հոչակաւոր նախատիպն էր, ամենայն կատարելութեամբն և պակասութեամբք, շատ լաւ հնարքներ գործածեց: Ռուսսելի ամեն յուսահատական ջանքերն պարապի հանեց. և որովհետեւ թըրքաց հետ գաշնակից եղած էր, յաջողեցաւ զանոնք վաստկելու, և անոնց ձեռքովն բռնեց դժբաղդ զօրականն, որոյ ոտքեր կապած՝ իրեն բերին յԱմասիա: Սե ծովէն կոստանդնուպոլիս դարձաւ, իր շղթայակապ գերին ալ հետը: Եղան ջղէ խարազանով անգլթաբար ծեծեցին զՌուսսել, և մութ բանտ մը փակեցին, ուր անշուշտ առնօթութենէն կը մեռնէր, եթէ դարձեալ Ալեքսիս ժածուկ զինքն խնամած չըլլար:

Կոմսենեանք միշտ ըստ իրենց մօրը թեւադրութեանը կը գործէին: Մինչ

Ալեքսիս տէրութեան փրկութեանը կ'աշխատէր, իսահակ Մետիդայ Դուքս անուանած էր, որ Ասիոյ մէջ կայսրութեան բարձրագոյն պաշտօնն էր. և մասնաւորապէս ընտրուած էր հանդարտեցընելու ապստամբութիւններն, որ մէկմէկ պատաճառաւ կը ծագէր Ասորոց այն հարուստ մայրաքաղաքին մէջ: Ապստամբք վրան յարձակեցան, ինքն ալ առաջ միջնաբերդն ապաւինեցաւ, անկէ յարձակեցաւ անոնց վրայ, յաղթեց և առեան մէջ խղթեց խռովութիւնը: Ետքը, միաբանութեամբ իւր քեռան հետ, որ էր կոստանդին Դիոգենէս, իր թէոդորա կնոջն այրը՝ թըրքաց մէկ բանակին դէմ գնաց, որ Ասորիք արշաւեր էին: Կարծես թէ բաղդն կը ջանար բարձրացընելու կոմսենեանս, շուտով մ'ալ իջեցընելու համար. և իրենց սովրեցընելու, այլեայլ հարուածներով, թէ ո՞րչափ դժուարին էր ճամբան՝ որ Կապիստոլիոն կը տանի՝ Բիզանդացիք ցիրուցան եղան: Իսահակ ձեռք ինկաւ, կոստանդին ալ մեռաւ: Մետիդայիք քսան հազար ոսկի վճարեցին իրենց դուքսն ազատելու համար:

¹ Այսինքն վերջապէս յաղթանակելու:

(Շարայարեկի)

